

Nr 188.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning angående temporärt undantag från bestämmelserna i 16 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 73) angående tillverkning av brännvin, m. m.; given Stockholms slott den 27 mars 1954.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att
dels antaga härvid fogat förslag till förordning angående temporärt undantag från bestämmelserna i 16 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 73) angående tillverkning av brännvin,
dels ock bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Förslag

till

förordning angående temporärt undantag från bestämmelserna i 16 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 73) angående tillverkning av brännvin.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Utän hinder av bestämmelserna i 16 § förordningen den 26 februari 1954 angående tillverkning av brännvin äger tillverkare enligt vad nedan sägs förfoga över av honom tillverkat brännvin, som framställts ur luten vid tillverkning av sulfitecellulosa eller eljest genom försöckring av trä eller cellulosa, för försäljning till annan tillverkare av sådant brännvin.

2 §.

För förfogande som sägs i 1 § skall tillverkare söka kontrollstyrelsens tillstånd. Det åligger kontrollstyrelsen att före ärendets avgörande höra partihandelsbolaget, varom förmäles i förordningen angående försäljning av rusdrycker.

Kontrollstyrelsen äger meddela erforderliga kontrollföreskrifter beträffande användningen av brännvinet hos köparen.

3 §.

Kontrollstyrelsen äger när skäl därtill äro återkalla meddelat tillstånd.

4 §.

Där någon bryter mot föreskrifter, som meddelats jämlikt 2 § andra stycket, straffes såsom i 21 § 2 mom. förordningen angående tillverkning av brännvin finnes stadgat.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1954 samt gäller tills vidare till och med den 30 juni 1955.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 mars
1954.*

N ä r v a r a n d e :

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler fråga om *visst undantag från bestämmelserna i 16 § brännvinstillverkningsförordningen* samt anför därvid följande.

I 16 § förordningen den 26 februari 1954, nr 73, vilken träder i kraft den 1 april 1954, föreskrives att tillverkare äger förfoga över av honom tillverkat brännvin allenast för försäljning till partihandelsbolaget, för export och för användning i egen rörelse. Önskar tillverkare använda i bränneriet tillverkat brännvin i egen rörelse, skall han därtill söka kontrollstyrelsens tillstånd. I syfte att förhindra att spriten användes för otillåtet ändamål äger styrelsen vid meddelande av sådant tillstånd föreskriva de villkor beträffande användningen av brännvinet som prövas erforderliga.

I en den 2 mars 1954 dagtecknad skrivelse har *Aktiebolaget Svensk sprit* å samtliga svenska cellulosaspritfabrikers vägnar hemställt om sådan ändring av 16 § i 1954 års brännvinstillverkningsförordning att tillverkare av cellulosasprit finge rätt att förfoga över sin tillverkning genom försäljning av sprit, avsedd som råvara för kemisk produktion, även till annan avnämare än partihandelsbolaget, i den mån partihandelsbolaget förklarade sig icke önska inköpa erbjuden sprit, och till det affärsmässigt konkurrerande pris, varom med vederbörande köpare kunde överenskommas.

I skrivelsen framhålles att inom bolaget sedan länge diskuterats möjligheterna att finna nya avsättningsområden för cellulosaspriten, varvid förhoppningarna närmast hade knutits till utvecklingen av en på sprit som råvara baserad inhemsk kemisk industri, som kunde påräknas absorbera cellulosaspritfabrikernas produktionsöverskott. Medan flera till bolaget anslutna cellulosaföretag redan påbörjat eller planerat framställning av kemiska produkter på basis av cellulosasprit som råvara, hade hittills väsentligen endast Mo och Domsjö aktiebolag gått in för att i stor skala utbygga sina på sprit baserade kemiska industrier. Nämnda bolags egen spritproduktion vore långt ifrån tillräcklig för att medge ett fullt utnyttjande av dess på sprit baserade kemiska industriers produktionskapacitet och bolaget

hade måst se sig om efter andra råvarukällor. Närmast hade härvid kommit i fråga inköp från övriga svenska cellulosasprittfabriker men inköp från dessa hade icke kunnat komma till stånd på den grund att bolaget icke kunnat betala de priser, som Aktiebolaget vin- & spritcentralen måst begära. Bolaget hade därför nödgats importera sprit samtidigt som övriga inhemska fabriker på grund av den bristande avsättningen fått göra arrangemang för att lagra ett överskott, som för närvarande uppginge till närmare 8 000 ton sprit. I skrivelsen anföres härom följande.

Mo och Domsjös egen spritproduktion är långt ifrån tillräcklig för att medge ett fullt utnyttjande av deras på sprit baserade kemiska industriens produktionskapacitet, och de ha måst se sig om efter andra råvarukällor. I första hand har därvid givetvis de övriga svenska cellulosasprittfabrikerna kommit i fråga som leverantörer, men enligt gällande förordning kan förhandling om inköp icke ske direkt med andra sprittfabriker i landet, utan sådana inköp måste göras genom partihandelsbolaget, AB Vin- & Spritcentralen och till det av Spritcentralen fastställda priset. Inför den rådande konkurrensen har emellertid Mo och Domsjö icke kunnat betala de priser som Spritcentralen måst begära. Den merkostnad, som följer med råvarans inköp från partihandelsbolaget, jämfört med det till sprittfabrikerna utgående priset, är redan i och för sig betydande. Men dessutom innebär detta industrin påtvingade sätt för försäljning och inköp ett oöverkomligt hinder för cellulosasprittindustrin att genom en fri prissättning understödja och uppamma den ifrågavarande kemiska industrin till allt större råvarukonsumtion och konkurrenskraft.

För att kunna utnyttja sin tillverkningskapacitet har Mo och Domsjö därför från utlandet importerat sprit till ett pris som legat avsevärt lägre än det av Spritcentralen för inhemska sprit fastställda, för att på basis därav framställa kemiska produkter för export, varvid importtullen å den importerade råvaran restitueras. Under år 1953 torde denna spritimport ha uppgått till cirka 6 000 ton, och för 1954 torde hittills ha kontrakterats 3 000 å 4 000 ton, alltså betydande försäljningskvantiteter som den svenska cellulosasprittindustrin gått miste om.

Under tiden ha våra inhemska fabriker på grund av den bristande avsättningen fått göra arrangemang för att lagra ett överskott, vilket för närvarande uppgår till närmare 8 000 ton sprit.

För att underlätta avsättningen av den inom landet framställda cellulosaspriten och för att onödiggöra en enligt bolagets uppfattning meningslös import av etylalkohol för kemisk bearbetning synes det bolaget vara i det allmännas intresse att en sådan ändring göres i gällande förordning, att cellulosasprittfabrikerna själva finge förfoga över sin tillverkning i den mån det gäller förädling av spriten vid till annan cellulosasprittfabrik anknuten kemisk industri och eventuellt även bearbetning vid annan, utanför cellulosaindustrin stående, större kemisk industri. I avsaknad av dessa försäljningsmöjligheter synes cellulosasprittindustrin redan under loppet av innevarande år komma att ställas inför stora svårigheter med risk för att nödgas nedlägga driften vid ett antal fabriker, så länge som Spritcentralen icke kan garantera inköp av hela sprittproduktionen.

Över skrivelsen har, efter remiss, yttranden avgivits av kontrollstyrelsen, kommerskollegium (med överlämnande av yttranden från handelskamrarna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Sundsvall och Gävle samt koope-

rativa förbundet), Aktiebolaget vin- & spritcentralen samt Sveriges kemiska industrikontor.

Kommerskollegium, liksom samtliga av kollegium hörda remissinstanser, har tillstyrkt framställningen. Kollegium har uttalat att kollegium ansåge att utvecklingen av en på cellulosasprit uppbyggd kemisk industri vore synnerligen eftersträfvansvärd med hänsyn till såväl den inhemska marknadens försörjning som exportmöjligheterna. En förutsättning härför vore emellertid att sådana hinder undanröjdes som hämmade och fördröade den inhemska produktionen.

Handelskammaren i Stockholm har uttalat att partihandelsmonopolets berättigande kunde starkt ifrågasättas även när det gällde sprit som användes för andra ändamål än inom kemisk industri. I avvaktan på en allmän översyn snarast möjligt av hithörande bestämmelser har handelskammaren tillstyrkt att den i framställningen föreslagna ändringen redan nu genomfördes.

Handelskammaren i Sundsvall har uttalat att man under förutsättning av oförändrade konjunkturer kunde räkna med att Mo och Domsjö aktiebolag med nuvarande produktionskapacitet hade ett behov av inemot 10 000 ton etylalkohol (räknad som 100 %) per år utöver egen tillverkning. Detta innebure icke en absolut gräns, enär en fortsatt utveckling mot ökad tillverkningsvolym vore både tänkbar och önskvärd. Det vore därför ingalunda otänkbart, att bolaget i framtiden kunde få möjligheter att för kemisk förädling övertaga en ännu större del av den svenska spritproduktionen. En förutsättning härför vore emellertid, att priserna bleve väsentligt lägre än de som man för närvarande nödgades erlagga vid inköp från Aktiebolaget vin- & spritcentralen. Prisfrågan borde bli beroende av direkta förhandlingar mellan säljare och köpare, sedan den begärda författningsändringen genomförts. Handelskammaren förutsatte därvid givetvis, att någon inskränkning i bolagets möjligheter att importera sprit icke vidtoges, så att bolagets rörelsefrihet med avseende på råvaruanskaffningen skulle bindas.

Kooperativa förbundet har för sin del särskilt understrukit angelägenheten av att den begärda avsättningsfriheten icke blott måtte gälla försäljning till de kemiska industrier, som dreves av företag i vilkas verksamhet cellulosaspritframställning inginge, utan alla kemiska industrier med sprit som råvara; därmed skulle initiativet för upptagande av sådan industri kunna betydligt vidgas och verka i sin tur främjande på den svenska cellulosaspritindustrien.

Sveriges kemiska industrikontor har livligt tillstyrkt att tillverkare måtte få rätt att försälja sprit till andra tillverkare av cellulosasprit för användning inom egen rörelse. Kemikontoret har därjämte hemställt om sådan ändring, att tillverkare finge rätt att förfoga över spriten icke endast, såsom nu vore fallet, för export av spriten som sådan resp. för användning i egen rörelse utan även för försäljning till utanför spritindustrien stående företag i den mån dessa använde spriten vid framställning av exportvaror. Sådana företag hade möjlighet att vid exporten av de färdiga produkterna erhålla restitution av tull, som erlagts för importerad sprit, i den mån sådan använts

vid tillverkningen. Det enda företag som därvid för närvarande kunde ifrågakomma vore AB Bofors, som på senare tiden importerat vissa kvantiteter sprit för tillverkning av exportvaror. — I vad gäller den kemiska industrien i övrigt har kemikontoret uttalat att kontoret, så länge ett särskilt partihandelsbolag för skattefri sprit förefunnes, ansåge det ofrånkomligt att detta handhade försäljningen. Det vore emellertid synnerligen önskvärt att partihandelsbolaget bereddes tillfälle att handhava prissättningen på ett sådant sätt, att sprit stode till förfogande för hela den kemiska industrien till ungefär samma pris som den utländska kemiska industrien kunde påräkna vid export av sina produkter.

Aktiebolaget vin- & spritcentralen har sammanfattningsvis anfört, att bolaget icke hade något att erinra mot att en särskild ordning träffades för en period av förslagsvis tolv månader, innebärande dels att tillverkare av cellulosprensprit finge rätt att, i den mån partihandelsbolaget förklarade sig icke önska inköpa erbjuden sprit, förfoga över sin tillverkning genom försäljning av sprit, avsedd som råvara för kemisk produktion, till annan cellulosprenspritproducent, dels att cellulosprenspritproducenterna i avtal med spritcentralen förbunde sig att tillhandahålla sprit för den fristående kemiska industrien, med de kvalifikationer som kunde komma att föreskrivas, till samma pris som gällde vid avräkning mellan fabrikena. Spritcentralen har inledningsvis erinrat om att jämlikt avtal mellan spritcentralen och staten sprit av samma slag och kvalitet ej finge åsättas olika inköpspris på grund av dess avsedda användning för olika ändamål. Vid försäljning av sprit hade spritcentralen på grund av gällande direktiv ej ansett sig vara berättigad att taga ut ett högre pris av medelstora och mindre köpare för att därigenom möjliggöra ett lägre pris vid leverans till större kunder. Då råspritpriset vore enhetligt, skulle en prissättning efter kvantitetens storlek innebära, att de förstnämnda köparna måste erlægga den merkostnad, som uppstode genom att ett under råspritpriset liggande pris tillämpades för de större kunderna. Emellertid komme de större köparna genom lägre frakter och minskad andel i administrationskostnader i åtnjutande av ett lägre pris, för närvarande omkring 5 % under priset gällande för leverans till övriga köpare.

Spritcentralen har vidare framhållit att med den uppläggning framställningen erhållit syntes den närmast peka på behovet av allmän utredning rörande sulfitspritindustriens avsättningsförhållanden och en översyn av nuvarande regleringsbestämmelser på detta område. I avvaktan på slutförandet av en dylik utredning syntes emellertid eljest föreliggande betänkligheter mot differentierade priser kunna frånfallas i syfte att underlätta avsättningen av nuvarande lageröverskott. Det kunde möjligen råda tveksamhet om, för vilka avsättningsändamål ett favörpris i dylikt fall skulle kunna medgivas, men enligt spritcentralens uppfattning talade övervägande samhälls-ekonomiska skäl för att detta borde tillkomma den kemiska industrien, också med hänsyn till den nuvarande införseltullen, vilken vore under omprövning. Ur det allmännas synpunkt syntes det vara angeläget, att den

lättnad, som på detta sätt kunde beredas den kemiska industrien, komme denna till del på lika villkor. De önskemål, som kunde komma att framföras av den fristående kemiska industrien om motsvarande prissänkning som för kemiska fabriker tillhörande cellulosaindustrien, kunde ej avvisas. Huru en sådan likabehandling skulle utformas, exempelvis genom prisrabatt för industrier med en förbrukning av minst en viss årskvantitet, ankomme på andra remissinstanser att bedöma.

Sökandebolaget önskade att även till annan avnämare än partihandelsbolaget försälja sprit avsedd som råvara för kemisk produktion. För såvitt anginge försäljning från en cellulosaspritproducent till en annan föreläge för spritcentralens del icke någon erinran mot att dylika avslut gjordes direkt. I fråga om den fristående kemiska industrien talade däremot övervägande skäl för att dess inköp liksom hittills skedde genom spritcentralen. Vid prissättningen för dessa överskottskvantiteter hade spritcentralen möjlighet att beräkna tillägget för administrationskostnader m. m. mycket lågt, förslagsvis $\frac{1}{4}$ öre per liter.

Kontrollstyrelsen har tillstyrkt framställningen såtillvida att styrelsen förordat, att direktförsäljning mellan spritfabrikerna inbördes måtte få äga rum efter styrelsens medgivande. Härigenom skulle i avvaktan på en översyn av bestämmelserna cellulosaspritindustrien få möjlighet att genom en friare prissättning på ett smidigare sätt kunna anpassa sig till det nuvarande konkurrensläget. Förutsättning för en sådan försäljning borde dock vara att spritcentralen förklarade sig icke önska inköpa erbjuden sprit och att sulfitsprittillverkarna förbunde sig att till spritcentralen försälja sprit till pris, som möjliggjorde för spritcentralen att till annan kemisk industri utanför cellulosaföretagen försälja sprit till pris, baserat på den prissättning som komme att tillämpas vid försäljning mellan sprittillverkarna, varigenom ändring i nuvarande konkurrensförhållanden skulle undvikas. Sådan överlåtelse från spritfabrikerna borde dock begränsas till industrier som inköpte viss minimikvantitet per gång och hade viss förbrukning per år, förslagsvis 15 ton per leverans och 300 ton per år. För genomförandet av den av kontrollstyrelsen sålunda föreslagna ordningen fordrades utfärdande av en särskild förordning med bestämmelser om undantag från föreskrifterna i 16 § nya brännvinstillverkningsförordningen.

Departementschefen. Som framgår av det tidigare anförda äger tillverkare enligt nu gällande bestämmelser förfoga över av honom tillverkat brännvin allenast för försäljning till spritcentralen, för export och för användning i egen rörelse.

I vad gäller försäljningen till spritcentralen må erinras om att i en den 2 mars 1934 dagtecknad proposition, nr 232, bland annat anförts, att vid spritcentralens inköp av sprit enhetliga grunder för prissättningen syntes böra tillämpas, så att priset för samma vara icke bestämdes olika efter den avsedda användningen för olika ändamål. Beträffande spritcentralens utförsäljningspriser uttalade dåvarande chefen för finansdepartementet, att han icke kunde förorda att bolaget i syfte att förbilliga — eller fördyra — vara

i viss användning skulle äga att jämka försäljningspriset allt efter det ändamål, för vilket försäljningen skedde. På grund av sålunda gällande direktiv, vilka sedermera influtit i avtalet mellan spritcentralen och staten, har spritcentralen icke ansett sig kunna medge ett lägre pris vid försäljning till större förbrukare.

Av aktiebolaget Svensk sprits framställning i ärendet framgår att cellulosasprittfabrikerna har svårigheter att vinna avsättning för hela sin spritproduktion till det av spritcentralen fastställda priset. I syfte att underlätta avsättningen av toppkvantiteterna har sökandebolaget därför hemställt om tillstånd för sprittfabrikerna att få försälja sprit, avsedd som råvara för kemisk industri, även till annan avnämare än spritcentralen, samt att härvid få uttaga det affärsmässigt konkurrerande pris, varom med vederbörande köpare kunde överenskommas. Sökandebolaget har härvid närmast åsyftat försäljning av sprit till Mo och Domsjö aktiebolag, vilket bolag under åren 1953 och 1954 importerat betydande kvantiteter sprit till ett pris, som legat avsevärt lägre än det av spritcentralen för inhemsk sprit fastställda, för att på basis därav framställa kemiska produkter för export, varvid importtullen å den importerade råvaran restitueras.

Jag torde i detta sammanhang få erinra om att jag i propositionen nr 112 till innevarande års riksdag meddelat, att jag har för avsikt att hemställa om Kungl. Maj:ts bemyndigande att igångsätta en utredning beträffande sulfitspritindustriens framtida avsättningsförhållanden. I avvaktan på slutförandet av en dylik utredning synes för närvarande icke kunna ifrågakomma att vidtaga annat än provisoriska tidsbegränsade åtgärder i syfte att underlätta avsättningen av sprittfabrikernas nuvarande överskott.

Sökandebolagets framställning i vad avser tillstånd för tillverkare att till affärsmässigt konkurrerande priser få försälja sprit till annan tillverkare har i princip tillstyrkts av samtliga remissinstanser. Icke heller jag har någon erinran mot framställningen i denna del.

Remissinstanserna har däremot givit uttryck åt olika uppfattning i vad avser sökandebolagets framställning om tillstånd till direktförsäljning jämväl till utanför cellulosaindustrien stående större kemisk industri. Förslaget i denna del har tillstyrkts av kommerskollegium samt av kollegii hörda remissinstanser. Kemikontoret har tillstyrkt att direktförsäljning borde få äga rum i den mån spriten av köparen användes vid framställning av exportvara. Kontrollstyrelsen och spritcentralen har icke ansett sig kunna godtaga sökandebolagets förslag i denna del med den utformning som angivits i framställningen utan förordat att försäljningen i princip sker via spritcentralen. I anslutning därtill har vissa kompletterande riktlinjer uppdragits.

För egen del finner jag i likhet med de båda sistnämnda remissinstanserna övervägande skäl tala för att den fristående kemiska industriens köp liksom hittills alltid sker genom spritcentralen. Jag är sålunda icke beredd att tillstyrka att avslut får göras direkt mellan tillverkare och den fristående kemiska industrien. Med hänsyn till angelägenheten av att sprittfabrikerna vinner avsättning för föreliggande överskott, anser jag mig emel-

lertid kunna tillstyrka, att tillverkare erhåller möjlighet att till spritcentralen för viss köparens räkning försälja sprit avsedd för förbrukning inom kemisk industri till ett lägre pris än som följer av de regler som innefattas i gällande avtal.

Författningstekniskt synes rätten till direktförsäljning mellan tillverkare inbördes böra åvägabringas genom utfärdande av en särskild förordning med bestämmelser om temporärt undantag från föreskrifterna i 16 § brännvinstillverkningsförordningen. Förordningen synes böra äga giltighet under tiden den 1 juli 1954—den 30 juni 1955. Tillstånd till försäljning torde — på motsvarande sätt som enligt brännvinstillverkningsförordningen gäller beträffande användning av sprit i egen rörelse — böra lämnas av kontrollstyrelsen. Det torde därvid få ankomma på kontrollstyrelsen att meddela de närmare kontrollföreskrifter, som erfordras för att förhindra att spriten hos förbrukare användes för otillåtet ändamål. Såsom nyss anförts har jag förordat att tillverkare även skall kunna via spritcentralen sälja till kemiska industriföretag, som icke själva är tillverkare av sulfitsprit, till lägre pris än det avtalsenligt beräknade. Framställning härom till spritcentralen bör få göras allenast av tillverkare. Med hänsyn till att detta innebär ett avsteg från nuvarande grunder för prissättningen av sprit torde Kungl. Maj:t böra bemyndigas att med Aktiebolaget vin- & spritcentralen träffa tilläggsavtal av den innebörd som föranledes av det nu sagda. Detta tilläggsavtal bör begränsas att omfatta endast ett år.

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom finansdepartementet upprättats förslag till *förordning angående temporärt undantag från bestämmelserna i 16 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 73) angående tillverkning av brännvin.*

Föredragande departementschefen hemställer härefter att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att

dels antaga nyssnämnda författningsförslag

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa tilläggsavtal för tiden 1 juli 1954—den 30 juni 1955 med Aktiebolaget vin- och spritcentralen angående prissättningen å inom riket tillverkad sprit i huvudsaklig överensstämmelse med i det föregående angivna riktlinjer.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Karl-Ingmar Edstrand.